

Vlaamse Commissie voor Wetenschappelijke Integriteit (VCWI)

Jaarverslag 2016

De VCWI, opgericht op 7 oktober 2013, vervulde in 2016 haar derde werkjaar.

1. Aangesloten instellingen

De 16 instellingen die de VCWI erkennen zijn enerzijds de oprichtende instellingen en anderzijds de instellingen die de VCWI na haar oprichting als adviserend orgaan hebben erkend (hieronder met opgave van de datum van de erkenningsbrief).

Oprichtende instellingen (8)

Academiën (2)

- Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten (KVAB)
- Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België (KAGB)

Universiteiten (5)

- KU Leuven
- UGent
- UAntwerpen
- VUB
- UHasselt

Onderzoeksfinancier (1)

- FWO

Later aangesloten onderzoekscentra (7)

Strategische onderzoekscentra (4)

- VITO (13 december 2013)
- Imec (6 maart 2014)
- VIB (17 april 2014)
- Flanders Make (26 januari 2015)

Wetenschappelijke instellingen van de Vlaamse Overheid (3)

- ILVO (15 januari 2015)
- INBO (10 juni 2016)
- Agentschap Onroerend Erfgoed (25 oktober 2016)

Overige onderzoeksinstellingen (1)

- ITG (27 augustus 2014)

Instellingen die ophielden te bestaan

- IWT (erkende VCWI sinds oprichting, opgegaan in o.a. FWO op 1 januari 2016)
- iMinds (erkende VCWI sinds 27 maart 2014, opgegaan in imec op 1 oktober 2016)

2. Samenstelling VCWI en Comité van Toezicht

Het FWO wijzigde haar vertegenwoordiger in het comité van toezicht. Met de ontbinding van het IWT, met ingang van 1 januari 2016, verviel de vertegenwoordiging van het IWT in het comité van toezicht. Met uitzondering daarvan bleven de samenstellingen van het comité van toezicht en de commissie gelijk:

Vlaamse Commissie voor Wetenschappelijke Integriteit

Voorzitter Prof. André Van Steirteghem (Biomedische wetenschappen, VUB-emeritus)

Overige leden Prof. Marcel Ameloot (Biomedische wetenschappen, UHasselt)
Prof. Jan De Houwer (Sociale en humane wetenschappen, UGent)
Prof. Ludo Froyen (Exacte en toegepaste wetenschappen, KU Leuven)
Prof. Steven Gillis (Sociale en humane wetenschappen, UAntwerpen)
Prof. Jean Paul Van Bendegem (Sociale en humane wetenschappen, VUB)
Prof. Els Van Damme (Exacte en toegepaste wetenschappen, UGent)
Prof. Sabine Van Doorslaer (Exacte en toegepaste wetenschappen, UAntwerpen)
Prof. Christel Van Geet (Biomedische wetenschappen, KU Leuven)

Juridisch advies Prof. David D'Hooghe (Stibbe / KU Leuven)
Secretaris Bert Seghers (KVAB)

Comité van Toezicht

Voorzitter Prof. Jacques Willems (KVAB, Klasse Technische Wetenschappen)
Ondervoorzitter Prof. Roger Bouillon (KAGB)
Overige leden Prof. Johan De Tavernier (KU Leuven, Centrum voor Wetenschap, Techniek en Ethiek)
Prof. Dirk Snyders (UAntwerpen, Departement Biomedische Wetenschappen)
Prof. Dominique Willems (UGent, Vakgroep Taalkunde)
Prof. Paul Janssen (UHasselt, Vicerector onderzoek) – tot en met 31 december 2016
Prof. Dave De ruysscher (VUB, Faculteit Recht en Criminologie) – t.e.m. 31 december 2016
Dr. Elisabeth Monard (FWO, Secretaris-Generaal) – tot en met 14 februari 2016
Dr. Hans Willems (FWO, waarnemend Secretaris-Generaal) – sinds 15 februari 2016

3. Behandeling van tweedeadviesaanvragen

In 2016 kwamen vier tweedeadviesaanvragen binnen op het adres van de VCWI.
De VCWI werkte in 2016 vier rapporten uit met een tweede advies.

Advies 2016-01 (Dossier 2015-B)

De VCWI ontving een aanvraag tot tweede advies in november 2015 en communiceerde het tweede advies in juni 2016, na het horen van melder, betrokkene en instelling (CWI) en vijf vergaderingen van de VCWI.

De melding bij de CWI betrof vermeende fabricatie van onderzoeksgegevens en –resultaten, beschreven in een gepubliceerd artikel en een ingediend manuscript, door één onderzoeker. De twee teksten lijken sterk op elkaar. De gegevenstabellen in beide rapporten vertonen interne onjuistheden. De co-auteurs van de teksten gaven aan niet op de hoogte te zijn van het onderzoek. Volgens de betrokkene is al het onderzoeksmateriaal, inclusief informed-consentformulieren, gestolen. Van het onderzoeksmateriaal zijn geen aankoopsporen terug te vinden. E-mails uit de betrokken periode zijn niet meer beschikbaar. Er is geen spoor meer van de proefpersonen in het onderzoek en de betrokkene kan zich ook geen proefpersonen meer herinneren.

De VCWI concludeerde in haar tweede advies dat er geen formeel bewijs van datafabricatie was, maar stelde wel dat verschillende feiten wijzen op een gebrek aan wetenschappelijke integriteit en wetenschapsfraude doen vermoeden. De ontraceerbaarheid van de proefpersonen en het onderzoeksmateriaal en het feit dat ook de coauteurs niet kunnen bevestigen dat het onderzoek heeft plaatsgevonden, maken het scenario van datafabricatie geloofwaardig.

De VCWI was bijkomend van oordeel dat de wijze waarop de betrokkene zich beroepen had op zwijgrecht en het vermoeden van onschuld niet getuigde van wetenschappelijke integriteit. Daarnaast besloot de VCWI dat drie inbreuken op wetenschappelijke integriteit voldoende evident waren, met name het overtreden van de geldende criteria voor auteurschap van wetenschappelijke artikels; het niet vermelden van de oorsprong van de onderzoeksmaterialen indien die door bedrijven gratis ter beschikking zou zijn gesteld; en geen enkele ondersteunende documentatie van het onderzoek meer beschikbaar hebben, ook niet deze waarvan verwacht kan worden dat die er nog steeds is (zoals informed-consentformulieren bij de proefpersonen).

De VCWI adviseerde tot slot om een expression of concern of zelfs terugtrekking van het artikel te overwegen.

Advies 2016-02 (Dossier 2016-A)

In februari 2016 ontving de VCWI een verzoek om een tweede advies. De VCWI vergaderde op vier momenten over dit dossier en hoorde daarbij de betrokkene en de CWI van de instelling. De CWI beschermde de identiteit van diegene die de vermeende inbreuk meldde bij de CWI – deze melder werd dan ook niet gehoord door de VCWI. De VCWI deelde haar tweede advies mee in oktober 2016.

De klacht ging over plagiaat, in een handboek dat voor onderwijsdoeleinden wordt gebruikt. Er zouden tekstfragmenten uit andere werken zijn opgenomen zonder gepaste bronvermelding.

De auteur verwijst ofwel niet naar de oorspronkelijke bronnen, of geeft aan het begin van een teksteenheid een globale verwijzing naar een bron, evenwel zonder aan te geven dat meerdere pagina's quasi letterlijk worden overgenomen. Ook grafisch werk werd integraal gekopieerd, zonder dat dit wordt duidelijk gemaakt aan de hand van adequate bronvermelding. De VCWI oordeelt dan ook dat het hier gaat over een manifeste vorm van plagiaat.

Advies 2016-03 (Dossier 2016-B)

De VCWI ontving een verzoek tot tweede advies in maart 2016. Na vier vergaderingen, waaronder zittingen waarop de CWI en de betrokkene gehoord werden, communiceerde de VCWI haar tweede advies in oktober 2016.

De klacht handelde over een vermeende belangenvermenging bij het hoofd van een onderzoeksgroep, die verklaringen van "no conflict of interest" aflegde in publicaties en op een conferentie. Nochtans zouden er banden zijn tussen de onderzoeksgroep en een bedrijf.

De VCWI stelde banden vast tussen de onderzoeksgroep en het bedrijf: met de aanzienlijke inkomsten van cursussen waarvoor het bedrijf gratis een product aanlevert, kan de onderzoeksgroep verschillende medewerkers en hun onderzoek financieren. Er zijn publicaties en een filmpje van het bedrijf waarin de betrokken hoogleraar als "opinion leader" over de pluspunten van een product getuigt. In recente onderzoeksartikelen en –reviews waarin de betrokkene en zijn groep de werking van dit product onderzoeken, wordt ofwel geen melding gemaakt van een mogelijk conflict of interest, ofwel expliciet vermeld dat er geen enkele financiële ondersteuning of conflict of interest is.

De VCWI oordeelde dat op basis van de vastgestelde banden belangenverstrengeling niet kon worden uitgesloten. De verklaring van de auteurs dat er "no conflict of interest" is, strookte niet met de geldende normen en richtlijnen, wat de VCWI beschouwde als een inbreuk op wetenschappelijke integriteit. De VCWI dringt er bij de betrokkene op aan de internationale aanvaarde praktijken ten aanzien van disclosures nauwkeuriger na te leven.

Advies 2016-04 (Dossier 2016-D)

Een tweedeadviesverzoek bereikte de VCWI in april 2016. De VCWI vergaderde vijfmaal over dit dossier en hoorde daarbij de CWI en de melder. De betrokkene liet zich op twee geplande hoorzittingen verontschuldigen wegens aangevoerde gezondheidsredenen. Bij een derde poging tot contact liet de betrokkene weten niet meer in België te wonen. Ook een verzoek tot videogesprek werd afgewezen, waarop de betrokkene te kennen gaf geen gebruik te maken van het recht op verdediging. In oktober 2016 werd het tweede advies aan de betrokken partijen meegedeeld.

De klacht bij de CWI maakte melding van het opnemen van onbestaande publicaties in het dossier van een onderzoeker, ingediend om een stap in de loopbaan te kunnen zetten. De tweedeadviesaanvraag meldde het vermoeden van herhaaldelijk leveren van vervalst bewijsmateriaal aan de CWI. De CWI vroeg de betrokkene om bewijsmateriaal aan te leveren voor de betwiste publicaties. Dit gebeurde, maar de datering van een artikel bleek niet in overeenstemming met de gegevens in het dossier. Van twee andere publicaties was de echtheid van het materiaal niet eenduidig vast te stellen. De betrokkene zond, verschillende maanden na de vraag van de CWI daartoe, papieren versies van de ganse tijdschriftnummers aan de CWI. Het ging niet over onderzoeksartikelen, maar populariserende bijdragen.

De VCWI identificeerde zeven punten die de authenticiteit van de aangeleverde tijdschriftnummers in twijfel trokken, maar vond geen eenduidig bewijs dat de teksten pas geproduceerd zijn na het betwisten van de authenticiteit ervan, noch dat de teksten effectief gepubliceerd zijn. Hoewel er geen sluitend bewijs is, achtte zij het geloofwaardig dat onbestaande publicaties werden opgenomen en nadien vervalst bewijsmateriaal is

aangeleverd. Bijkomend oordeelde de VCWI dat de houding van de betrokkene niet strookte met wetenschappelijke integriteit, door het zich onttrekken aan de mogelijkheid om informatie te verschaffen. De VCWI merkte bovendien aan dat de CWI de betrokken partijen niet heeft gehoord, hoewel de betrokkene aanzienlijke verheldering zou hebben kunnen verschaffen bij een hoorzitting door de commissie wetenschappelijke integriteit.

Dossier 2016-C (niet ontvankelijk)

In maart 2016 kreeg de VCWI per post een tweedeadviesvraag met betrekking tot een beslissing van een CWI. Gezien de poststempeldatum op de tweedeadviesvraag 36 kalenderdagen na de berichtgeving van de CWI lag, besliste de VCWI om het verzoek onontvankelijk te verklaren.

4. Algemene adviezen

De VCWI ontving een verzoek tot algemeen advies vanwege een universiteit. Deze is nog in behandeling. Verslaggeving erover volgt in het jaarverslag van 2017.

5. Studiedag

Op 30 november 2016 ging de derde studiedag wetenschappelijke integriteit van de VCWI door. Het is een ontmoetingsdag voor alle Vlaamse WI-professionals, met name beleidsmakers, CWI-voorzitters, CWI-secretarissen en beleidsmedewerkers “responsible research” aan Vlaamse onderzoekinstellingen. De deelnemers leren er van ervaringen in binnenlandse zusterinstellingen, alsook van ontwikkelingen op internationaal vlak. Uit de positieve reacties blijkt de meerwaarde van het jaarlijks samenbrengen van al wie beroepshalve met wetenschappelijke integriteit betrokken is.

De universiteiten gaven een vergelijkend overzicht van hun CWI-procedures, en stimuleerden de aanwezigen met vragen uit het “Scientific integrity dilemma game” van de Erasmus Universiteit Rotterdam. De vijf wetenschappelijke instellingen van de Vlaamse Overheid stelden zichzelf en hun beleid wetenschappelijke integriteit voor. In haar keynote ging dr. Liz Wager, voormalig voorzitter van de wereldwijde Commission on Publication Ethics, in op de relatie tussen universiteiten en wetenschappelijke tijdschriften in geval van wetenschappelijk of publicatiewangedrag. In korte voorstellingen werden het Netherlands Research Integrity Network, het recente rapport van Science Europe en updates uit ENRIO en PRINTEGER voorgesteld. De Vlaamse Ombudsvrouw gender sprak over het belang van bemiddeling en verzoening en het herwaarderen van diversiteit in academische middens.

Met goedkeuring van de voorstellers werden alle presentaties online beschikbaar gesteld via www.vcwi.be. Voor het eerst werd op die manier het totale aantal meldingen bij de CWI's van de universiteiten gepubliceerd.

6. Reglementswijziging

Op 11 januari 2016 is het reglement van de VCWI gewijzigd, na ruim een jaar overleg (zie jaarverslag 2015).

De krachtlijnen van de uiteindelijk overeengekomen wijziging zijn (1) het verzekeren dat zowel diegene wiens integriteit in vraag wordt gesteld, de melder bij de CWI en de instelling zelf een tweede advies kunnen vragen; (2) het instellen van een tijdslimiet tussen het advies van de CWI en de aanvraag van een tweede advies bij de VCWI; (3) het voorzien in de mogelijkheid dat de VCWI op eigen initiatief algemeen advies kan uitbrengen over wetenschappelijke integriteit; (4) het toevoegen van een procedure voor reglementswijziging; (5) het op juridisch vlak verbeteren van formuleringen en definities en (6) het logischer ordenen en structureren van hoofdstukken, artikelen en paragrafen.

Het nieuws van de reglementswijziging werd verspreid onder de onderzoekers van de Vlaamse onderzoekinstellingen. Het werd ook opgepikt door de nieuwsbrieven van de Vlaamse Raad voor Wetenschap en Innovatie en het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie. Naar aanleiding van de

reglementswijziging verscheen in de zomer een interview met voorzitter, secretaris en voorzitter van het comité van toezicht in de AcademieBerichten, het tijdschrift van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen & Kunsten.

Sinds de reglementswijziging heeft de VCWI gewerkt aan een herziening van het huishoudelijk reglement, in lijn met het vernieuwde reglement. Het nieuwe huishoudelijk reglement werd goedgekeurd door het comité van toezicht op zijn vergadering van 3 mei 2016. Het is in werking getreden vanaf 3 mei 2016 en vervangt het vorige huishoudelijk reglement. Het nieuwe is publiek raadpleegbaar op de website van de VCWI www.vcwi.be.

7. Binnen- en buitenlandse contacten

Voorzitter André Van Steirteghem en secretaris Bert Seghers zijn lid van [ENRIO](#) (European Network of Research Integrity Offices) en namen in 2016 deel aan de halfjaarlijkse ENRIO-meetings: in april in Ljubljana en in oktober in Bratislava en Wenen. De secretaris maakt op vraag van de ENRIO-voorzitter deel uit van ENRIO's "Strategy Group" en is betrokken als ondervoorzitter van de ENRIO-werkgroep "mapping" die een ledenbevraging uitwerkt om de nationale organen voor wetenschappelijke integriteit in Europese lidstaten in kaart te brengen.

De Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) nodigde de VCWI uit op de vergadering van haar werkgroep onderzoeksbeleid van 20 mei 2016. De voorzitter en secretaris van de VCWI hebben er een toelichting gegeven over wetenschappelijke integriteit, het systeem van zelfregulering in Vlaanderen en de VCWI.

In het najaar van 2016 buigt een werkgroep zich over de herziening van de European Code for Research Integrity. Els Van Damme, lid van de VCWI, maakt deel uit van dit zeskoppig team. Deze Europese werkgroep opereert in de schoot van de [Permanent working group on science and ethics](#) van [ALLEA](#) (ALL European Academies).

De VCWI verzamelde bij de Vlaamse instellingen feedback op een tussentijds concept van de herziene code. ENRIO bundelde de opmerkingen van alle ENRIO-leden om door te geven aan de werkgroep.

In een telefoongesprek tussen de secretarissen van LOWI en VCWI werd expertise uitgewisseld over de gang van zaken bij de behandeling van tweedeadviesaanvragen. Gezien het LOWI al negen jaar langer bestaat, leert de VCWI meer van LOWI dan omgekeerd.

VCWI-lid Jan De Houwer heeft de VCWI vertegenwoordigd op het stakeholdersoverleg in oktober dat het FWO organiseerde over de voorstellen tot hervormingen van de FWO-procedures.

Op hun verzoek heeft de VCWI-secretaris concepten van documenten nagelezen van PRINTEGER en NRIN, en van advies voorzien. Hij nam deel in de eenmalige local advisory board van PRINTEGER, op hun verzoek.

Op 2 december ging in Gent het interuniversitaire symposium over wetenschappelijke integriteit "[Cherry on top or part of the mixture? Integrity and ethics in research](#)" door, met keynotes van Véronique Kiermer en Lennart Martens. De VCWI was vertegenwoordigd op dit symposium en heeft de uitnodiging mede verspreid.

In 2016 werd met de instellingen geconsulteerd over de in aanbouw zijnde nieuwe VCWI-website.